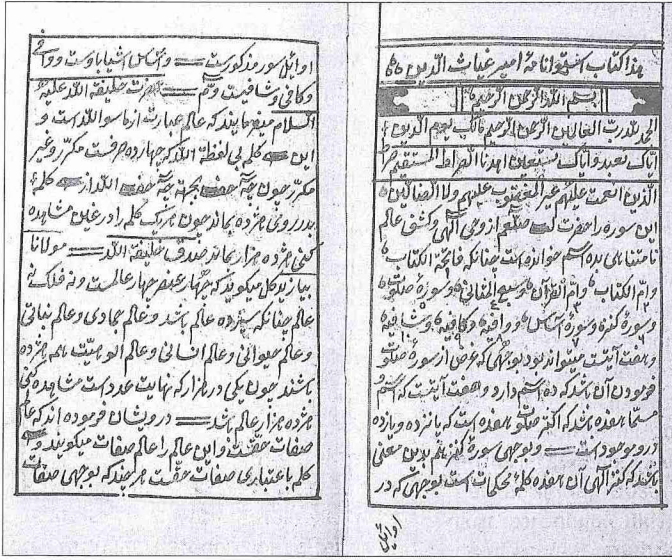

Emîr Gıyâseddin'in
İstivânâme
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî,
Farsça, nr. 269)

du. Hurûfîler'in 13 Rebîülâhîr 830 (11 Şubat 1427) tarihinde Herat'ta Timur'un oğlu Şâhruh Mirza'ya karşı düzenledikleri suikastla ilgili görülerek Emîr Nûrullah ile birlikte tutuklandı. Uzun süren mahkeme sonunda haklarında kesin bir hükme varılamadı. Emîr Gıyâseddin, beş yıl sonra Emîr Nûrullah ile birlikte tutuklu bulundukları Süleymânî Kalesi'nden kaçtı; Hurûfîliğin önde gelen şahsiyetlerinin sığındığı Hürmüz adasına geçti. Bir süre sonra buradan ayrılarak İran'ın Şiraz bölgesine, ardından da Bağdat'a gitti. 852'den (1449) sonraki bir tarihte vefat etti.

Emîr Gıyâseddin'in, Hurûfîliği yaşatmak ve fikirlerini kendisinden sonra gelenlere aktarabilmek amacıyla kaleme aldığı *İstivânâme* adlı Farsça eseri Hurûfîlik tarihinin ana kaynaklarındandır. Fazlullah-ı Hurûfî'nin hayatı, münasebette bulunduğu kişiler, halifeleri, gittiği yerler ve öldürülmesi gibi konularda ayrıntılı bilgi veren bu eserin bir nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir (Ali Emîrî, Farsça, nr. 269).

İrene Mélikoff'un, Fazlullah'ın başhalifesi Ali el-A'lâ ile Emîr Gıyâseddin'i aynı kişi olarak göstermesi (*Uyur İdik Uyurdılar*, s. 192) ve *İstivânâme*'yi Ali el-A'lâ'ya mal etmesi doğru değildir.

Emîr Gıyâseddin'in, Fazlullah'ın Hasan adlı bir halifesine gönderdiği ve Şâhruh'a yapılan suikastı, tutuklanmasını, sorguya çekilmesini ve konuyla ilgili diğer olayları anlattığı, Millet Kütüphanesi'nde bulunan (Ali Emîrî, Farsça, nr. 825) 16 Cemâziyelevvel 836 (8 Ocak 1433) tarihli mektubu Abdülbâki Gölpinarlı tarafından yayımlanmıştır (ŞM, I, 37-57).

İşkurt Dede diye anılan Şeyh Muhammed *Şalâtname* adlı eserinde (vr. 50^a) Emîr Gıyâseddin'in *Türâbnâme* adlı bir risâlesi olduğunu söylüyorsa da eser günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

"Fazlullah-ı Hurûfî'nin oğluna ait bir mektup" (nşr. Abdülbâki Gölpinarlı), ŞM, I (1956), s. 37-57; Muhammed İşkurt Dede, *Şalâtname*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Farsça, nr. 1043, vr. 50^a; Abdülbâki Gölpinarlı, *Hurûfîlik Metinleri* Kataloğu, Ankara 1973, s. 2, 12, 15, 22, 23, 24, 27, 49, 50, 56, 97, 104; Hüsamettin Aksu, *Amîr Gıyâs al-Dîn Muhammed al-Astarâbâdî ve İstivâ-nâme'si* (doktora tezi, 1981), İSAM Ktp., Nihad M. Çetin, nr. 1382; I. Mélikoff, *Uyur İdik Uyurdılar Alevîlik - Bektaşîlik Araştırmaları* (trc. Turan Alptekin), İstanbul 1993, s. 192.

HÜSAMETTİN AKSU

EMİR-i HAC

(أمير الحج)

Haccın kurallarına uygun şekilde
ve emniyet içinde
edâ edilmesini sağlamak üzere
görevlendirilen kimse.

Hac emirliği Mekke'nin fethinden sonra (8/630) ihdas edilmiş bir görevdir. Emîr-i hac (emîrül-hac) olanların hac kervanlarını güvenlik içinde götürüp getirmenin dışında cezaların uygulanmasına nezaret etmek gibi önemli görevleri vardı. Fetih yılında Hz. Peygamber'in özel olarak hac emîri tayin etmediği, Mekte Valisi Attâb b. Esîd'in bu vazifeyi yerine getirdiği bilinmektedir. Ertesi yıl Resûl-i Ekrem'in emîr-i hac olarak görevlendirdiği Hz. Ebû Bekir 300 kişilik bir hacı kafilisinin başında Medine'den

ayrıldı. Kafil yolda iken, müşriklerin Kâbe'ye yaklaşmasını ve Kâbe'nin çıplak olarak tavaf edilmesini yasaklayan Berâe sûresi nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber sûreyi hacılara tebliğ etmek üzere Hz. Ali'yi görevlendirdi. 10. yılda (632) Hz. Peygamber bizzat haccettiği için emîr-i hac tayin edilmedi. Onun vefatından sonra hac farzasının güvenlik içinde yerine getirilmesini sağlama işi halifelerin görevlerinden sayıldı. Onlar da bu görevi ya kendileri yürüttüler veya güvendikleri bir kişiyi görevlendirdiler. Hilâfetinin ilk yılında (633) Hz. Ömer'i hac emîri tayin eden Hz. Ebû Bekir ertesi yıl bu görevi bizzat kendisi üstlendi. İlk üç halife döneminde halifelerin dışında 13 (634) ve 24 (645) yıllarında Abdurrahman b. Avf, Hz. Ali döneminde ise (656-661) sırasıyla Abdullah b. Abbas, Şeybe b. Osman, Kusem b. Abbas hac emirliği yapmışlardır.

Emevî Halifesi Abdülmelik b. Mervân devrinde (685-705) halifelik iddiasında bulunan her şahıs kendi adına bir emîr-i hac tayin etmişti. 68 (688) yılı hac mevsiminde dört emîr-i hac Arafat'ta toplanmış ve birbirleriyle çatışmadan görevlerini ifa etmişlerdir. Emevî ve Abbâsî halifeleri hacca gittiklerinde bu vazifeyi bizzat kendileri üstlenmişler, diğer zamanlarda ise emîr-i hac tayin etmişlerdir. Abbâsî halifeleri başlangıçta bu göreve kendi ailelerine mensup birini getirirken daha sonra ve özellikle Büveyhîler'in Bağdat'a hâkim oldukları dönemde genellikle nakîbü'l-Aleviyyîn olan kişi hac emirliği görevini de yürütmüştür. Fâtımîler Mısır'a hâkim olunca (969) özel hac kafileleri düzenlediler ve zaman zaman Haremeyn'de kendi adlarına hutbe okuttular. Abbâsîler'in merkezî otoritesi zayıflayıp ülke içinde karışıklıklar çıkınca huzur ve güvenliğin sağlanabilmesi için hac emirliği görevi kumandanlardan birine verilmeye başlandı. Büyük Selçuklu Hükümdarı Tuğrul Bey'in 1055'te Bağdat'a girip Büveyhî hâkimiyetine son vermesiyle başlayan Selçuklu döneminde, nakîbü'l-Aleviyyîn Ebû'l-Ganâim Muammer b. Muhammed el-Alevî'nin yerine Emîr Ebû Mansûr Kutluğ adlı kumandan emîr-i hac tayin edilmiş ve on iki yıl boyunca bu görevi yürütmüştür.

Emîr-i hac tayin edilen kişi dârülhilâfe gelir, burada devlet erkânı, eşraf, kâdıkudât ve fukahânın da katıldığı muhteşem bir merasim yapılır, kendisine halife tarafından hil'at verilir. Bazan

emir-i hac kendi gitmeyip yerine nâibi-ni veya oğlunu da gönderebilirdi. Hac emirlerinin hareket merkezi Emeviler döneminde Dimaşk, Abbâsiler döneminde Bağdat'tı. Çeşitli bölgelerden gelen hacı adayları bu merkezlerde toplanır, emir-i hacın başkanlığında Mekke'ye hareket edilirdi. Menâsik-i hac emir-i hacın rehberliğinde yerine getirilir, dönüş Medine üzerinden yapılırdı. Emir-i hacın sorumluluğu kafilâ hilâfet merkezine ulaşınca kadar devam ederdi.

Memlûk Sultanı Baybars'ın, Moğol istilasından sonra Dimaşk'a kaçan Halife Zâhir-Biemrillâh'ın oğlu Ahmed'i Kahire'ye getirip Müstansır-Billâh lakabıyla halife ilân ettiği 659 (1261) yılından itibaren hac emirinin hareket merkezi bu şehir oldu. Yönetimlerini meşrûlaştırmak ve kutsal toprakların idaresini yönlendirmek amacıyla hac faaliyetlerine ve Hicaz'a gönderilen yardımlara önem veren Memlûkler'in tayin ettiği hac emiri, her yıl yenilettiği siyah ipekten dokunmuş, üzeri altın veya gümüşle yazılmış âyetlerle süslü Kâbe örtüsünü receb ve şevval aylarında düzenlenen iki törenle halka teşhir ederdi. Birinci tören yol güvenliğinin sağlandığı, ikincisi hac kervanının yola çıkmaya hazır olduğu anlamına gelirdi. Bazı hacılar birinci törenden sonra yola çıkar, emir-i hacın başında bulunduğu esas hac kafilâsi ikinci törenden sonra Kahire'den ayrılırdı. Kâbe örtüsünü ve sırma işlemeli Kâbe resmini taşıyan mahmil-i şerifin de yer aldığı hac kafilâsi hareket ederken Memlûk sivil ve askerî erkânı da hazır bulunurdu. Emir-i hacın başkanlığındaki hac kervanı, yol boyunca güvenliği sağlayacak askerî birlik eşliğinde genellikle şevval ayının ikinci yarısında Kahire'den ayrılır ve yaklaşık dört ay sonra dönerdi.

Memlûkler döneminde hac emirlerinin görevi sadece hac kafilâsinin yol güvenliğini sağlamak, Mekke ve Medine'de hac menâsikini yerine getirmek ve Memlûk sultanının gönderdiği erzak ve hediyeleri dağıtmaktan ibaret değildi. Emir-i hacın bunlar kadar önemli olan diğer bir görevi de Hicaz'ın iç işlerini düzenlemek, Mekke şerifleri arasındaki rekabeti dengelemek ve gerektiğinde sultanın otoritesini bizzat hissettirmektir. Meselâ 1301 yılı hac mevsiminde emir-i hac olan Baybars el-Bundukdârî, Mekke Emiri Ebû Nûmey'in ölümüyle başlayan taht kavgasını yatıştırarak Ebû'l-Gays ve kardeşi Uteyfe'yi Hicaz emiri ta-

yin etmiş, Kahire'ye dönerken de diğer iki kardeş Humeydâ ve Rumeysâ'yı beraberinde götürmüştü (Mortel, XXXII/2, s. 284). Memlûklü hac emirlerinin Hicaz'ın iç işlerine müdahalesi bölgenin Osmanlılar'a geçişine kadar devam etmiştir.

1517'de Mısır ve Hicaz'ın Osmanlı idaresine girmesiyle hacıların güvenliğini sağlanması, Hicaz'daki kutsal makamların korunması ve bu bölge sakinlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi Osmanlı sultanlarının önemli görevlerinden biri olmuştur. Osmanlılar zamanında hac emirinin sayısı ikiye çıkarılmıştır. Bunlardan birinin görev yerinin merkezi Şam, diğerinin ise Mısır (Kahire) idi. Şam emir-i hacı Anadolu, İran ve Orta Asya hacılarıyla Halep ve Bağdat gibi diğer bazı Arap vilâyetlerinden Şam'da toplanan hacıların, Mısır emir-i hacı da Kuzey Afrika ve Mısır çevresinden Kahire'de toplanan hacıların Haremeyn'e gidiş dönüşlerinden sorumluydu.

Şam hac emirleri genellikle bölgenin askerî veya sivil erkânından seçilir yahut Şam beylerbeyi bu görevi de yürüttü. Bu geleneği başlatan Yavuz Sultan Selim, Mısır dönüşünde (Şevval 923/Ekim 1517) Şam'da bulunan Emevîye Camii'nde kılınan cuma namazından sonra askerî erkândan Mehmed Bey'i emir-i hac tayin etmiş ve hac kervanını sancakla uğurlamıştır (Uğur, s. 108). Eşraftan seçilen hac emirlerinin zaman zaman başarısız olmaları ve hac kervanını bedevî saldırılarına karşı koruyamamaları üzerine 1570'lerden itibaren bölge sancaklarından birinin beyi hac emiri tayin edilmeye başlanmıştır. Emir-i hac tayin edildiğinde sancak beyi olmayanlar ise bu görevle geldikten sonra Şam'daki sancaklardan birinin beyliğini de üstlenmişlerdir. XVII. yüzyılın ilk çeyreğinden XVIII. yüzyıl başlarına kadar görev yapan hac emirlerinin çoğunluğu Şam'da ikamet eden yeniçeri ileri gelenlerinden seçilmiştir. Yeniçeri Ocağı'na mensup olan hac emiri Mûsâ et-Türkânî'nin başında bulunduğu kafilânın 1671'de Havran bedevî şeyhi İbn Râşid'in saldırısına uğraması ve çok zayıf vermesi Şam yeniçerilerinin zaafını ortaya koymuştur. Bu olay, mahallî bağlantıları güçlü olan kişilerin hac emiri olarak tayin edilmesini tekrar gündeme getirmiş ve daha sonraki çeyrek asır boyunca hac emirlerinin çoğu eşraf ve mutasarrıflardan seçilmiştir. XVIII. yüzyılın başından XIX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar bu görevi genellikle

le Şam valileri yürütmüşlerdir (Rafiq, s. 555-558). Bunların içinde özellikle Azmazde ailesine mensup olan valilerin önemi büyüktür. XIX. yüzyılda ise tekrar Şam ileri gelenlerinden birinin hac emiri tayin edilmesi prensibi benimsenmiştir. Tanzimat'tan itibaren hac emirliği görevi Şam'ın iki büyük ailesine mensup kişiler tarafından yürütülmüştür. 1870'lere kadar Bûzû ailesi, bu tarihten itibaren de Şemdin ailesi mensupları hac emirliği yapmışlardır (Gross, s. 159, 429). Osmanlılar döneminde hac emirliği görevine getirilenlerin bedevî saldırılarına karşı koyacak, mahallî şartları iyi bilen, hac kafilâsi masraflarına önemli katkıda bulunacak, ayrıca siyaseten devlete kazanılmasında fayda görülen şahıslardan olmasına dikkat edilmiştir.

Şam hac emirinin en önemli görevi hac kafilâsinin güvenliğini sağlamak ve masraflarına katkıda bulunmaktır. XIX. yüzyıl ortalarına kadar yol güvenliği kapıkulu, yerli kulu ve özellikle XVII-XVIII. yüzyıllarda takviye kuvvet olarak teşkil edilen cerde* hafif süvari birliği tarafından sağlanmış, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren güvenlik hizmeti Şam'da bulunan düzenli ordu tarafından yürütülmüştür. Hac kafilâsiyle gidip dönen bu askerî kuvvetlerden ayrı olarak Şam - Medine arasında inşa edilen konaklama merkezlerinde sürekli askerî kuvvet bulundurulmuştur. Her yıl hac kafilâsi dönüşünde değiştirilen bu askerler yıl boyunca, söz konusu konaklama merkezlerinde artan erzak ve hayvanları bir sonraki yılın hac kafilâsi ulaşınca kadar muhafaza ederdi. Emir-i hac ayrıca devlete bağlı kabilelerden bazılarını hac yolu çevresine yerleştirerek, tehlike oluşturabilecek bazı kabilelere de hac kafilâsiyle ilgili görevler vererek veya maddî yardımlarla bulunarak yol güvenliğini sağlamaktaydı. Hac emirinin hangi sebeple olursa olsun dışladığı kabileler fırsat bulduklarında hac kafilâsinin saldırırdı. Şam hac emirinin yol güvenliğiyle ilgili sorumluluğu Şam'da başlar ve tekrar Şam'a dönüşüyle sona ererdi. Şam hac emiri, İstanbul'dan gelen surre emini başkanlığındaki hac kafilâsinin Hama'da karşılar, Şam'da diğer hac kafilâleriyle birleştirirdi. Dönüşte ise tekrar Hama'ya kadar güvenliğini sağlar, burada kafilâyı Halep yetkililerine teslim ederdi. Şam yoluyla gelen hacıların Medine yakınlarındaki Medâinü Sâlih veya Ülâ'ya ulaşmalarından sonra güvenlik sorumluluğunu Hicaz yetkilileri üstlenirdi. 1864'-

ten itibaren İstanbul'dan yola çıkan surre alayının Beyrut'a kadar vapurla gönderilmeye başlanması üzerine Şam hac emirinin görevi surre alayının Beyrut'a ulaşmasıyla başlar ve hac dönüşü buradan İstanbul'a uğurlanıncaya kadar devam ederdi. Hicaz demiryolunun faaliyete geçtiği 1908'den itibaren surre alayı Haydarpaşa tren istasyonundan yola çıkmaya başlamış ve Şam üzerinden Medine'ye ulaşmıştır. Hac kafilesinin demiryoluyla gidiş-dönüşü hem devletin yükünü hafifletmiş, hem de hac emirinin güvenlikle ilgili işlerini bir hayli kolaylaştırmıştır.

Başında bulunduğu kafilenin her türlü ihtiyacını karşılamakla yükümlü olan hac emirinin hac mevsiminden aylar önce hazırlıklara başlaması gerekirdi. Nakdî yardımların önemli bir kısmı surre eminiyle İstanbul'dan gönderilir, geri kalan kısmı ise Şam ve çevresindeki sancaklardan toplanan vergilerden karşılanırdı. Kafile için gerekli olan temel ihtiyaç maddeleri, vergi karşılığı toplanan gıda maddeleriyle hac kafilesi için vakfedilmiş arazilerden elde edilen mahsullerden sağlanırdı; bunların yetersiz olması halinde Şam pazarından ve Havar civarındaki kabilelerden satın alınarak ihtiyaç giderilirdi.

Mısır hac emirleri Osmanlı idaresinin ilk yıllarında İstanbul'dan gönderilen beylerden seçilirdi. XVII. yüzyıldan itibaren Memlük beylerinin Mısır'da söz sahibi olmaya başlamasıyla hac emirleri bunların arasından seçildi. Mısır gelirlerini İstanbul'a götüren Memlük beyi genellikle bir sonraki yılın hac emiri tayin edilirdi. XVII. yüzyılın en güçlü hac emiri, yaklaşık çeyrek asır bu görevde kalan Ridvan Bey'dir (ö. 1656). Mısır hac emirliği görevi XIX. yüzyıla kadar Memlük beylerince yürütülmüş, bu tarihten itibaren hac emiri Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve onun soyundan gelen valiler tarafından tayin edilmiştir.

Mısır hac emirleri de hac mevsiminden aylarca önce hazırlıklara başlar, gerekli erzakı temin eder, bunun kervanla birlikte götürülecek kısmını ayırır, kalanını konaklama merkezlerine gönderirdi. Mekke ve Medine'ye götürülen surrenin dağıtımından da Mısır hac emiri sorumluydu. Bunun dışında, mahmil-i şerifi ve her yıl değiştirilen Kâbe örtüsünü zamanında hazırlatırdı. Yol boyunca güvenliği sağlamak üzere hac emirine karşı sorumlu olan serdâr-ı haccin emrinde 500-2000 kişilik askerî birlik hac kervanına eşlik ederdi. Serdâr-ı hac ihtiyaç duyduğu miktarda askeri Mısır ordusundan temin ederdi. Kafilenin Hicaz'a gidiş geliş esnasında vuku bulacak hukukî meseleleri çözmek üzere hac emirine tâbi bir de kadı bulunurdu.

Mısır hac kafilesinin masraflarının büyük bir kısmı bu vilâyet gelirlerinden karşılanmış, masrafların artışına paralel olarak Mısır'da bu iş için ayrılan vakıf arazileri de arttırılmış, ayrıca her yıl İstanbul'dan önemli miktarda para yardımı yapılmıştır. İstanbul'dan yapılan yardım XVIII. yüzyıl başında 450.000 para iken yüzyılın sonunda bu miktar 10 milyon paraya kadar yükselmiştir (Shaw, s. 245). 1670 yılında hacca gitmek üzere İstanbul'dan ayrılan ve Şam'a giderek burada toplanan diğer hacılarla birlikte Şam beylerbeyi emir-i hac Hüseyin Paşa'nın maiyetinde yola çıkan Evliya Çelebi yol boyunca geçtiği menzillerle Medine ve Mekke hakkında bilgiler vermiş, emir-i haccin taşıdığı sorumlulukları, yaptığı hizmetleri ve düzenlenen merasimleri çok canlı ifadelerle anlatmıştır.

Osmanlı Devleti'nden sonra Suriye ve Mısır tarafından yürütülmeye çalışılan hac emirliği kurumu 1924'te Hicaz'ın Suûd ailesinin yönetimine girmesi ve bu ailenin hac emirliğini yasaklamasıyla sona ermiştir. Bu tarihten itibaren her ülkenin ilgili bakanlığı hac emirinin görevlerini yerine getirmiştir. Mısır'da hac iş-

leriyle ilgili görevliler için 1954 yılına kadar emir-i hac unvanı kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

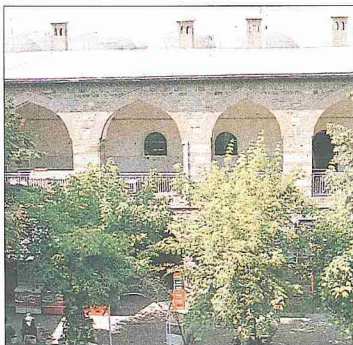
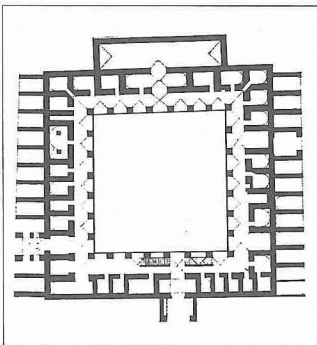
Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 174-175; Mes'ûdî, *Mürûc'ü'z-zeheb* (Meynard), IX, 54-56; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 291; III, 129; X, 163; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, tür.yer.; X, 419-445; Mir'atü'l-Haremeyn, III, 234-242; S. J. Shaw, *The Financial and Administrative Organization and Development of Ottoman Egypt 1517-1798*, Princeton 1962, s. 239-253; Abdülkerim Rafiq, *The Province of Damascus 1723-1783*, Beyrut 1966, s. 52-72, 555-558; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*, Ankara 1972, s. 56-61; M. L. Gross, *Ottoman Rule in the Province of Damascus 1860-1909* (doktora tezi, 1979), Georgetown University (Washington), s. 159, 429, 447, 479; Ahmed er-Reşîdî, *Hüsnu's-şafâ ve'l-ibtihâc bi-zikri men vüllîye imârete'l-hâc* (nşr. Leylâ Abdüllatif Ahmed), Kahire 1980, s. 228-236; K. K. Barbir, *Ottoman Rule in Damascus 1708-1758*, Princeton 1980, s. 108-177; Muhammad Adnan Bakhit, *The Ottoman Province of Damascus in the Sixteenth Century*, Beirut 1982, s. 107-115; A. K. S. Lambton, *State and Government in Medieval Islam*, New York 1985, s. 199; İrakî Yûsuf Muhammed, *el-Vücûd'ül-⁵Osmâniyyü'l-Memlâkt ft Mısr*, Kahire 1985, s. 173-201; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâttüb'ül-idâriyye* (Özel), I, 147-148, 192-193; İsmail Yiğit, *Siyâst-Dint-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi: Memlükler*, İstanbul 1991, s. 391-392; Münir Atalar, *Osmanlı Devletinde Surre-i Hümâyûn ve Surre Alayları*, Ankara 1991, s. 171, 190, 192; Ahmet Uğur, *Yavuz Sultan Selim*, Kayseri 1992, s. 107-108; Ârif Ahmed Abdülganî, *Târîhu ümerâ'i Mekketi'l-Mükerrreme*, Dimaşk 1413/1992, tür.yer.; M. Winter, *Egyptian Society Under Ottoman Rule 1517-1798*, London 1992, s. 14, 20-22, 44-45; Seyyid Hasan Kurûn, "Evvelü emir li'l-hâc", *ME*, XLVII/15 (1975), s. 1120-1124; Bedrî M. Fehd, "Târîhu ümerâ'i'l-hâc", *el-Mevrid*, IX/4, Bağdad 1401/1981, s. 179-210; Richard T. Mortel, "Prices in Mecca During the Mamluk Period", *JESHO*, XXXII/2 (1989), s. 279-334; "Emirülhacc", *İA*, IV, 263; J. Jomier, "Amir al-Hâdjî", *EI²* (İng.), I, 443-444; Ali Karaca, "Azamzâdeler", *DİA*, IV, 350.

MÜNİR ATALAR

EMİR HANI

Anadolu Türk mimarisindeki ilk şehir hani.

Emir Hani'nin planı ve üst kat revaklarından bir görünüş - Bursa

Bursa'nın merkezinde, Ulucami'nin kuzeydoğu köşesinde yer alan ve Bey Hani adıyla da anılan yapı, Orhan Gazi tarafından inşa ettirilen ve Anadolu Türk mimarisinde o zamana kadar görülenlerin en geniş kapsamlısı olan 740 (1339-40) tarihli Orhan Gazi Külliyesi'nin bir parçasıdır. Osmanlılar tarafından fethedildikten (1326) sonra başşehir olarak hızla büyüyen Bursa, Anadolu'nun ticaret hayatında önemi gittikçe artan bir ko-